

การบริหารจัดการภารกิจคณะสงฆ์ในเขตการปกครองจังหวัดสิงห์บุรี*

The Administration of Sangha in Ecclesiastical Region Governance of Singburi

พระมหาฐานวัฒน์ ศรีประเสริฐ¹

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผสมผสานกับ การวิจัยเชิงสำรวจ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา การบริหารจัดการภารกิจคณะสงฆ์ในเขตการปกครองจังหวัดสิงห์บุรีสามด้าน ประกอบด้วย กิจกรรมด้านการปกครอง กิจกรรมด้านการศึกษา และกิจกรรมด้านสาธารณูปการและเพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการภารกิจคณะสงฆ์ในเขตการปกครองจังหวัดสิงห์บุรีเพื่อการบริหารจัดการที่ประสบผลสำเร็จ การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้การสัมภาษณ์กับการตอบแบบสอบถาม และแบบการสนทนากลุ่ม ประชากรที่ศึกษา ได้แก่ เจ้าอาวาส รอง/ ผู้ช่วยเจ้าอาวาส หรือพระที่รับผิดชอบจากจำนวน 182 วัด โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีของทาร์โรว์ ยามาเน่ ได้จำนวน 31 กลุ่มตัวอย่างวัดละ 1 รูป วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าร้อยละ ค่ามัธยฐานเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าความสัมพันธ์ Spearman's Rho correlation, and Pearson's correlation ผลการศึกษาพบว่าในภาพรวมวัดมีความพร้อมไม่เท่ากันในการจัดการศึกษา ส่วน การบริหารจัดการภารกิจคณะสงฆ์ในเขตการปกครองเป็นหน้าที่สำคัญของเจ้าอาวาสและ ปัจจัยส่วนบุคคลไม่มีความสัมพันธ์กับการบริหารจัดการภารกิจคณะสงฆ์ ค่าความสัมพันธ์การบริหารจัดการภารกิจคณะสงฆ์และผลการวิเคราะห์สังเคราะห์รูปแบบการบริหารจัดการภารกิจของคณะสงฆ์ พบว่า ด้านการศึกษานั้น คณะสงฆ์ควรเป็นผู้กำหนดหลักสูตรการเรียนการสอนในแผนกสามัญเองส่วนด้านการปกครอง คณะสงฆ์ควรให้พระในวัดทุกรูปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทำงานเป็นทีม ด้านสาธารณูปการ คณะสงฆ์ควรจัดทำแผนบริหารความเสี่ยงในการใช้ทรัพยากรและอุปกรณ์ต่างๆ ของวัด เพื่อป้องกันการชำรุดสูญหายและควรจัดให้มีการทำรายงาน ทรัพย์สินของวัด

คำสำคัญ: ภารกิจคณะสงฆ์ในเขตการปกครองจังหวัดสิงห์บุรี

¹ นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย

* ส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ระดับดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย

ปีการศึกษา 2553

อาจารย์ที่ปรึกษา: รศ. ดร.พรชัย เทพปัญญา

Abstract

This study used a mixed-methodology to examine the practice in administrative responsibilities of the Sangha under the Governmental Region of Singburi Province. Three administrative responsibilities are examined: education, administration, and public welfare. A model for the practice in administrative responsibilities of the Sangha is proposed. A sample group of 31 wats was selected from the total of 182 using the Taro Yamane technique. Data was collected from interviews, questionnaires, and a focus group. Data were analyzed to find percentage, mean, standard deviation. Spearman's Rho correlation and Pearson correlation were applied to find and test correlations. The results reveal that, in general, wats are not equally prepared to provide educational services, while the administrative responsibilities are found to be important duties, and that monks' personal factors were not related to the administrative responsibilities; The analysis of the relationships between the administrative duties and in synthesizing the proposed model for the practice in administrative duties showed that curriculum for general education for monks should be constructed by the Sangha. Monks at all levels should be allowed to participate in wat management. Decision-making should be made in teams. Plans for risk-management activities, to administer resources and other technical media of wats need to be developed and a list of resources and equipment that wats own should be kept and maintained.

Keywords: administration of sangha, ecclesiasti region governance of Singhaburi

ความนำ

สังคมไทยในยุคปัจจุบัน ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วอยู่ตลอดเวลาไม่ว่าจะเป็นปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ การเมืองและสังคมที่เกิดขึ้นในประเทศอีกทั้งความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีช่วยให้การติดต่อสื่อสาร การรับรู้หรือเข้าถึงข้อมูลข่าวสารต่างๆ เป็นไปอย่างสะดวกและรวดเร็ว เกิดกระแสโลกาภิวัตน์เป็นโลกยุคไร้พรมแดน เร่งให้มีกระแสการเปลี่ยนแปลงใหม่เข้ามาในสังคมไทย เกิดการแข่งขันขององค์กรต่างๆ ในสภาวะการณ์ที่สลับซับซ้อนมีแต่ความไม่แน่นอนและไม่สามารถคาดการณ์ล่วงหน้าได้ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและวัฒนธรรมในประเทศไทยให้เป็นไปอย่าง

รวดเร็วและรุนแรงกว่าในอดีต องค์กรต่างๆ รวมทั้งวัดในปัจจุบันก็ได้รับผลกระทบไปด้วย พระไพศาล วิสาโล (2543, หน้า 1) ได้กล่าวไว้ในหนังสือเรื่อง “แนวโน้มของพุทธศาสนาไทยในศตวรรษที่ 21” ว่าผลที่เกิดขึ้นกับพุทธศาสนาในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงมักมี สามด้านคือ ประการแรก ศาสนาถูกลดบทบาทลง ประการที่สอง ศาสนาดั้งเดิมอ่อนแออ่อนตามสถานการณ์หรือความคิดใหม่ และประการที่สามเกิดการปรับตัวภายในศาสนาเพื่อธำรงคุณค่าเดิมเอาไว้ นอกจากนี้พระไพศาล วิสาโล (2543, หน้า 2) ยังกล่าวต่อไปอีกว่าสถาบันสมัยใหม่ได้ช่วงชิงบทบาทสำคัญๆ ของวัดไปเหลือแต่บทบาททางด้านพิธีกรรมเท่านั้น วัดหลายวัดจึงปรับตัวและหลายวัดเลือกแนวทาง “ไสยพาณิชย์” เพื่อตอบสนองของคนในเมืองที่อยู่ภายใต้

ลัทธิบริโภคนิยม หลายวัดเลือกขยายบทบาทด้วยการร่วมมือกับรัฐเพื่อตอบสนองนโยบายความมั่นคงของชาติ ส่วนวัดในชนบทที่ล้อมรอบด้วยหมู่บ้านที่ติดการพนันและคดียาเสพติดหรือยาบ้าก็ไม่สามารถยับยั้งได้ หลายวัดทั้งบทบาทการเป็นศูนย์กลางทางด้านจริยธรรมและจิตวิญญาณแต่กลับเป็นสถานบริการทางด้านไสยศาสตร์และเป็นส่วนหนึ่งของระบบตลาดขายวัตถุมงคล เห็นได้ว่า วัดเป็นองค์กรหนึ่งที่มืองค์ประกอบไม่แตกต่างจากสถาบันหรือ องค์กรอื่น ๆ ในสังคม เมื่อศึกษาและพิจารณาบทบาททางสังคมของวัดจากอดีตที่ผ่านมาพบว่า วัดในพระพุทธศาสนาได้มีบทบาทสำคัญต่อวิถีชีวิตของคนไทย หรือชุมชนไทยอย่างมาก ในสมัยก่อนวัดเป็นศูนย์กลางที่สำคัญของคนในชุมชน และเป็นที่พึ่งทางใจอย่างดีของคนไทยไม่ว่าคนในชุมชนจะทำอะไร ก็ต้องเกี่ยวพันกับวัด และพระสงฆ์เสมอ เช่น ก่อนออกรบก็ต้องขอให้พระสงฆ์ให้ศีลให้พร พรหมนันทเพื่อเป็นสิริมงคล พระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นทั้งผู้นำทางจิตใจ และผู้นำทางสังคมเป็นเหตุให้คนไทยในสมัยก่อนอยู่ใกล้ชิดกับวัดและศาสนาโดยตลอด วัดซึ่งเป็นสถาบันสงฆ์เป็นสถาบันที่มีความสำคัญมากในฐานะเป็นจุดศูนย์กลางจิตใจของชาวพุทธ ส่วนพระสงฆ์ก็เป็นที่รวมศรัทธาของชุมชน กล่าวคือวัดในอดีตเป็นศูนย์กลางในการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ที่ทำประโยชน์แก่สังคมเป็นอย่างมาก

ปัจจุบันการให้ความสำคัญต่อวัด ซึ่งเป็นแหล่งยึดรวมหัวใจของคนไทยมานับตั้งแต่โบราณกาลนั้นน้อยลงมากอย่างเห็นได้ชัด กล่าวคือปัจจุบันวัดขาดความสำคัญต่อสังคมครอบครัวและชุมชน เกิดภาวะความเสื่อมถอยในความเชื่อ และความศรัทธา ที่มีต่อวัดและศาสนา ประชาชนหันไปนิยมนับถือโชคกลางของขลังมากขึ้น นอกจากนั้นยังมีปัญหาเรื่องทายาทผู้ที่จะบวชเรียนเรื่องพุทธศาสนามีจำนวนลดลงมาก ทำให้วัดหลายวัดต้องกลายเป็นวัดร้าง อำนาจ บัณฑิต ผู้อำนวยกรสำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม (2553) กล่าวว่า ขณะนี้มีวัดร้างเพิ่มขึ้นประมาณ 40 แห่งต่อปี บางวัดมีพระรูปเดียว (Nareerat, 2010)

การที่ ผู้คนในสังคมได้มีค่านิยมยึดมั่นในวัดถุ

มากขึ้นทำให้ความสัมพันธ์ด้านจิตใจ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกันลดน้อยลง การติดต่อกันของคนในสังคม ชาวบ้านกับวัดในหลาย ๆ เรื่องเป็นไปในทางผลประโยชน์ บางครั้งทำให้เกิดความขัดแย้งนำไปสู่ความรุนแรงถึงขั้นทำลายชีวิตกันก็มีดังปรากฏเป็นข่าวในหนังสือพิมพ์ การที่จะให้วัดกลับมามีบทบาทสำคัญในสังคมที่สามารถสร้าง ความเลื่อมใสศรัทธาให้แก่ประชาชน โดยมีบทบาทในการเป็นผู้นำและแบบอย่างแก่ชุมชนในเรื่องของความเป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาดและประหยัด เป็นสถานที่เรียนพระพุทธศาสนาและเป็นที่เรียนเพื่อการอ่านออกเขียนได้ของทั้งพระสงฆ์ ชาวบ้าน และลูกหลานของชาวบ้านรอบวัด เป็นแหล่งรวบรวม เก็บรักษา และศึกษาค้นคว้าวัฒนธรรมแขนงต่างๆ ทั้งศิลปกรรม จิตรกรรม ภูมิกรรม และวรรณกรรมในท้องถิ่น หรือเป็นสถานที่ใกล้เคียงข้อพิพาทของชาวบ้าน เป็นที่ นำแนวคิดใหม่ๆ มาสอน และฝึกฝนอาชีพที่เหมาะสมในท้องถิ่นให้แก่ประชาชน ดังที่ สุภกุล เกียรติสุนทร(2529, หน้า 9) ได้กล่าวถึงบทบาทวัดที่ควรเป็นในอนาคตนั้น วัด หรือองค์กรสงฆ์และภิกษุสงฆ์จะทำให้วัดกลับมาเป็นที่พึ่งทางใจและสามารถอวยประโยชน์ให้แก่ประชาชนได้ วัดคงต้องปรับการบริหารจัดการและการปฏิบัติภารกิจ ของวัดหรือองค์กรสงฆ์ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ ปกครองวัดให้มีระเบียบรัดกุม มีบริเวณวัดที่สะอาดร่มรื่น และมีกิจกรรมที่อำนวยประโยชน์ต่อสังคมและประชาชน พระภิกษุสงฆ์ต้องศึกษาแสวงหาความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม เป็นต้น (พระราชสุทธานมมงคล, 2510)

สถาบันที่คงไว้ซึ่งความน่าเคารพ นับถือ เลื่อมใสศรัทธาของพุทธศาสนิกชนควบคู่กับสังคมไทยสืบไปหน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชนและกลุ่มบุคคลหลายกลุ่มเล็งเห็นความสำคัญ ในการเรียกศรัทธาของชุมชนชาวพุทธให้กลับคืนมา ช่วยกันทำให้วัดเป็นศูนย์กลางในการส่งเสริมจริยธรรมและฟื้นฟูกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมไทย เช่นที่เคยเป็นมาในอดีต เช่น ในรายงานข่าวจากหนังสือพิมพ์แนวหน้า เรื่อง “วัดกับสังคมไทย ต้นทุนชีวิตของเด็กและเยาวชน” รายงานว่า สำนักงานกองทุนสนับสนุนการ

สร้างเสริมสุขภาพ-- สสส. จะนำเอาโครงการพัฒนาวัด มาพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กและเยาวชน รวมไปถึงสถาบันครอบครัวให้เกิดเป็นชีวิตที่สร้างสรรค์ ใน 600 วัด ทั้งภาคเหนือ ใต้ และตะวันออก เนียงเหนือ ด้วยการมุ่งสนับสนุนพัฒนาวัดให้เป็นองค์กรเข้มแข็ง จัดกิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ ทุกวันอาทิตย์ ส่งเสริมให้คนเข้าวัดใกล้ชิดกับพระพุทธศาสนามากขึ้น จึงเป็นโอกาสที่น่ากระทำเป็นอย่างยิ่ง ด้วยเหตุผลที่ว่าวัดกับคนไทยผูกพันกันมาจนยากที่จะสละให้หลุดพ้นออกไปได้แล้ว (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2553)

อนึ่งวัดซึ่งเป็นองค์กรที่สำคัญและมีคณะสงฆ์ร่วมประกอบภารกิจด้านต่าง ๆ ตระหนักถึงความสำคัญในการมีหลักในการบริหารจัดการองค์กรวัด ให้ประสบความสำเร็จทำประโยชน์ให้ชุมชนและประชาชน ได้อย่างเต็มที่และให้เป็นไปตามนโยบาย มาตรา 37 และ 38 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ดังมีรายละเอียดไว้ ต่อไปนี้คือ (1) กิจกรรมของวัดในด้านการปกครอง (2) กิจกรรมของวัดในด้านการอบรมเผยแผ่ศาสนาธรรม (3) กิจกรรมของวัดในด้านการศึกษา (4) กิจกรรมของวัดในด้านสาธารณูปการ (5) กิจกรรมของวัดในด้านสาธารณสงเคราะห์ (6) กิจกรรมของวัดในด้านการศึกษาสงเคราะห์

หลักในการบริหารองค์กรได้เข้ามามีบทบาทในการปฏิบัติการกิจของคณะสงฆ์โดยวิธีการทางกฎหมาย เห็นได้จากการมีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2535) ที่ให้อำนาจจัดระบบการปกครองคณะสงฆ์ โดยกำหนดให้ถือว่าผู้ปกครองคณะสงฆ์และไวยาวัจกรเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญาโดยชัดแจ้ง พระสังฆาธิการทุกรูปมีฐานะเป็นเจ้าพนักงานเหมือนข้าราชการของแผ่นดิน และ การปฏิบัติหน้าที่ของพระสังฆาธิการทุกระดับ ต้องเป็นไปโดยถูกต้องตามหลักนิติธรรม ต้องยึดความถูกต้อง สะดวก รวดเร็วและเป็นธรรม พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กำหนดหลักเกณฑ์ขอบเขตแห่งเขตปกครอง ขอบเขตแห่งอำนาจ ขอบเขตแห่งผู้ใช้อำนาจ

และวิธีการใช้อำนาจ เพื่อให้การปกครองคณะสงฆ์มีระบบเป็นแบบแผน ในมาตรา ๒๑ แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าวได้กำหนดเขตปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาคตามลำดับเป็น ๔ ชั้น คือ ภาคจังหวัดอำเภอ และตำบล

วัดเป็นสถาบันที่มีความสำคัญ เป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวไทยมาแต่อดีต พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญต่อวิถีชีวิตของคนในสมัยก่อน ด้วยบทบาทของวัดที่เป็นแหล่งเรียนรู้ทั้งด้านหลักธรรมแลวิชาการศึกษาอื่น ๆ และบทบาทของการเป็นผู้นำทางจิตใจ วัดจึงเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวพุทธ แต่ในปัจจุบันสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงจากความเจริญก้าวหน้าทั้งทางเทคโนโลยีการติดต่อสื่อสาร ตลอดจนการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของคนไทยที่มีผลมาจากการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ทำให้วัฒนธรรมวิถีชีวิต และอาชีพของคนในสังคมเปลี่ยนแปลงไปด้วย วัดจึงมิใช่องค์กรหลักที่มีอิทธิพลต่อสังคมในภาพรวม เนื่องจากวัดมิได้ทำหน้าที่ให้การศึกษา เรียนรู้วิชาการอื่น ๆ อีกทั้งถูกลดบทบาทลงตามกระแสการเปลี่ยนแปลง

การที่จะให้วัดหรือพระสงฆ์มีบทบาทในการเป็นผู้นำและแบบอย่างในเรื่องคุณธรรมเป็นองค์กรที่มีศักยภาพในการให้การศึกษา และเรียนรู้หลักธรรมคำสอนตามหลักพระพุทธศาสนา ตามที่สังคมคาดหวังได้ วัดต้องปรับเรื่องการบริหารจัดการวัด และการปฏิบัติตามภารกิจของวัดให้เกิดประสิทธิภาพ และพระภิกษุสงฆ์ควรจะได้รับโอกาสในการศึกษาเรียนรู้ให้เท่าทันทั้งทางโลกและทางธรรม

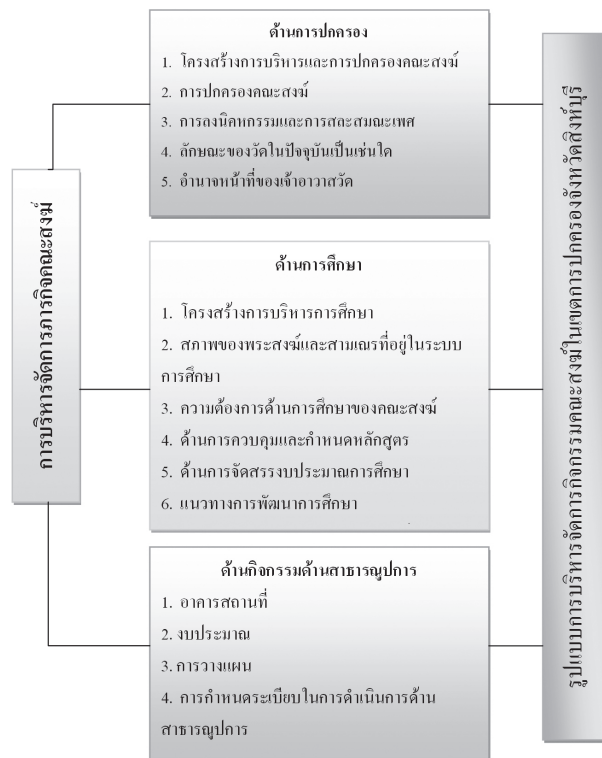
พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 ได้กำหนดโครงสร้างและระบบการปกครอง และอำนาจหน้าที่ของพระสังฆาธิการในการปกครองคณะสงฆ์ และการบริหารจัดการวัด โดยกำหนดภารกิจของพระสังฆาธิการทุกระดับไว้ 6 ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านการศึกษา ด้านการเผยแผ่ ด้านการสาธารณูปการ ด้านสาธารณสงเคราะห์ และด้านการศึกษาสงเคราะห์ ซึ่งภารกิจที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของพระสงฆ์ในการบริหารจัดการวัด คือภารกิจหลัก 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านการศึกษา และด้านสาธารณูปการ

ผู้วิจัยได้นำเสนอให้เห็นปัญหาของการกิจทั้ง 3 ด้าน คือ การบริหารจัดการด้านการปกครอง ขาดบุคลากรที่มีคุณภาพ ขาดความเป็นเอกภาพ วัดยังคงมีปัญหาคาดเคืองเรื่องความประพฤติและความไม่มีระเบียบ ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชน การบริหารจัดการด้านการศึกษา มีปัญหาผู้ที่มาบวชเรียนน้อยลง ขาดแคลนครูอาจารย์ผู้สอน งบประมาณไม่เพียงพอ บางวัดเจ้าอาวาสไม่เอาใจใส่ในการศึกษาเล่าเรียนของผู้อยู่ในปกครอง การบริหารจัดการด้านสาธารณูปการมีปัญหาในการดูแลรักษา และบูรณปฏิสังขรณ์ เพราะขาดงบประมาณ ผู้ดูแลขาดความรู้ในการบำรุงรักษา ขาดการวางแผนวัด มีการก่อสร้างไม่เป็นระเบียบ เป็นต้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพและลักษณะการดำเนินงานบริหารจัดการภารกิจคณะสงฆ์ในเขตการปกครองจังหวัดสิงห์บุรี
2. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการภารกิจคณะสงฆ์ในเขตการปกครองจังหวัดสิงห์บุรีใน 3 ด้าน ประกอบด้วย (1) กิจกรรมด้านการปกครอง (2) กิจกรรมด้านการศึกษา และ (3) กิจกรรมด้านสาธารณูปการ
3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการบริหารจัดการภารกิจคณะสงฆ์ในเขตการปกครองจังหวัดสิงห์บุรีใน 3 ด้าน ประกอบด้วย (1) กิจกรรมด้านการปกครอง (2) กิจกรรมด้านการศึกษาและ (3) กิจกรรมด้านสาธารณูปการ
4. เพื่อศึกษาค่าสัมพันธภาพการบริหารจัดการภารกิจคณะสงฆ์ในเขตการปกครองจังหวัดสิงห์บุรี ประกอบด้วย (1) กิจกรรมด้านการปกครอง (2) กิจกรรมด้านการศึกษาและ (3) กิจกรรมด้านสาธารณูปการ กับดัชนีชี้วัด
5. เพื่อกำหนดรูปแบบการบริหารจัดการภารกิจคณะสงฆ์ในเขตการปกครองจังหวัดสิงห์บุรี เพื่อการบริหารจัดการที่มุ่งผลสัมฤทธิ์

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ดำเนินการวิจัยด้วยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ และวิธีวิจัยเชิงสำรวจ มีขั้นตอนดังนี้ (1) วิเคราะห์เอกสารแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วสร้างเครื่องมือเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล (2) สัมภาษณ์ผู้ที่ได้รับมอบหมายหรือผู้รับผิดชอบ ได้แก่ เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบหรือมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการบริหารจัดการภารกิจของสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดสิงห์บุรี (3) วิเคราะห์ผลการสัมภาษณ์และสรุป เพื่อนำมาใช้สร้างแบบสอบถาม (4) นำแบบสอบถามหาค่าเที่ยงตรง และหาค่าความเชื่อมั่นแล้วเก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล (5) ส่งแบบสอบถามไปยังกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 31 ตัวอย่าง (6) วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้สถิติวิเคราะห์ความสัมพันธ์ (7) นำผลวิเคราะห์ที่ได้มาสร้างรูปแบบการบริหารจัดการภารกิจของคณะสงฆ์เสนอต่อกลุ่มเป็นแบบ Focus Group ผู้ร่วมประชุมสนทนาประกอบด้วย

เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาสหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบหรือมีส่วนรับผิดชอบในการบริหารจัดการภารกิจของสงฆ์ในวัด เพื่อยืนยันผลและเพื่อตรวจสอบรูปแบบการบริหารจัดการภารกิจของคณะสงฆ์ในเขตการปกครองจังหวัดสิงห์บุรี แล้วนำเสนอแนะที่ได้จากการประชุมสนทนารูปผลและปรับปรุงรูปแบบการบริหารจัดการภารกิจของคณะสงฆ์ในเขตการปกครองจังหวัดสิงห์บุรี

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ศึกษา ได้แก่ เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส พระที่รับผิดชอบหรือมีส่วนรับผิดชอบในการบริหารจัดการภารกิจของสงฆ์ของวัดในเขตการปกครองจังหวัดสิงห์บุรี จำนวน 182 วัด โดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยการสุ่มตามวิธีการของทอโร ยามาเน่ ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 31 ตัวอย่าง

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

แบบสัมภาษณ์ เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส หรือผู้ที่มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการภารกิจของสงฆ์ เพื่อบริหารวางแผนทางทั่วไปของการบริหารจัดการในด้านการศึกษา การปกครอง และด้านสาธารณูปการ ผู้วิจัยพัฒนามาจากการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมาจัดทำแบบสัมภาษณ์ปลายเปิด

แบบสอบถามความคิดเห็น สร้างขึ้นจากการนำความคิดเห็นที่ได้จากการสัมภาษณ์ มาจัดทำเป็นแบบสอบถาม เรื่องการบริหารจัดการภารกิจของสงฆ์ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการศึกษา ด้านการปกครอง และด้านสาธารณูปการ

แบบสอบถามผู้เชี่ยวชาญ เรื่องรูปแบบการบริหารจัดการภารกิจของคณะสงฆ์ในเขตการปกครองจังหวัดสิงห์บุรี เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญยืนยันรูปแบบการบริหารจัดการภารกิจของคณะสงฆ์ในเขตปกครอง โดยการสร้างแบบสอบถามมี 2 คำตอบ คือ เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติเชิงพรรณนาใช้บรรยายลักษณะข้อมูลของกลุ่มตัวอย่าง โดยการแจกแจงความถี่ (frequencies) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) ค่าสูงสุด (max) และค่าต่ำสุด (min)

2. ใช้สถิติ วิเคราะห์ความสัมพันธ์ Spearman's Rho Correlation ระหว่าง การบริหารจัดการกิจกรรมของคณะสงฆ์ในเขตการปกครองจังหวัดสิงห์บุรีกับปัจจัยส่วนบุคคลได้แก่ (1) จำนวนพรรษา (2) ประสบการณ์ในการบริหารจัดการ (3) ตำแหน่งทางสงฆ์ และ(4) ระดับการศึกษา

3. ใช้สถิติ Pearson Correlation ทดสอบสหสัมพันธ์ระหว่างดัชนีชี้วัดของการปฏิบัติกิจกรรมของคณะสงฆ์กับการปฏิบัติกิจกรรมของคณะสงฆ์ใน 3 ด้าน ได้แก่ (1) กิจกรรมด้านการศึกษา (2) กิจกรรมด้านการปกครอง (3) กิจกรรมด้านสาธารณูปการ

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย สรุปได้ดังนี้

1. สภาพและลักษณะการดำเนินงานบริหารจัดการภารกิจของคณะสงฆ์ในเขตปกครองจังหวัดสิงห์บุรี

1.1 ด้านการศึกษา วัดมีความพร้อมไม่เท่ากัน บางวัดอาจตั้งทั้ง 3 แผนก บางวัดอาจมีการตั้งบางแผนก ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบุคลากรที่มีความพร้อมในการสอนด้วย พระสงฆ์และสามเณรเลือกศึกษาในแต่ละแผนกตามความสนใจ คือแผนกบาลี แผนกธรรม และแผนกสามัญ สำหรับการศึกษาแผนกสามัญพระและสามเณรมีความต้องการศึกษาด้านวิชาภาษาอังกฤษและวิทยาศาสตร์ให้มากขึ้น นอกจากนี้ยังมีความต้องการด้านเครื่องมือ อุปกรณ์เพื่อใช้สำหรับการทดลองในรายวิชาวิทยาศาสตร์ และห้องเรียนรู้ทางภาษา ด้านอาจารย์ผู้สอนมีความต้องการครูผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านในรายวิชาต่าง ๆ มาสอน โดยเฉพาะครูด้านภาษา และด้านวิทยาศาสตร์

ซึ่งปัจจุบันวัดมีปัญหาเรื่องการขาดแคลนครูในด้านนี้ นอกจากนี้ยังพบว่าพระสงฆ์และสามเณรไม่สามารถศึกษาต่อในหลักสูตรระดับปริญญาตรีบางคณะได้ เพราะไม่มีสถาบันใดมีนโยบายรับพระสงฆ์และสามเณรเข้าศึกษาต่อ

1.2 ด้านการปกครอง ลักษณะโครงสร้าง การปกครองเป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ โดยมีการปกครอง แบ่งออกเป็นตำบล อำเภอ จังหวัด และภาค ลำดับชั้นการปกครองแบ่งเป็นเจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะจังหวัด และเจ้าคณะภาค นอกจากนี้ การปกครองภายในของวัด มีการกำหนดตำแหน่งการบริหารไว้เป็นลำดับ (1) เจ้าอาวาส (2) รองเจ้าอาวาส (3) ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และ (4) เลขเจ้าอาวาส โดยตำแหน่งรองเจ้าอาวาสและผู้ช่วยเจ้าอาวาสมิได้มีการกำหนดแบ่งสายงานรับผิดชอบไว้อย่างชัดเจน บางวัดอาจมีการแบ่งสายงานความรับผิดชอบ แต่ก็มิได้มีทุกวัด เจ้าอาวาสมีอำนาจในการปกครองสูงสุดในวัด หากพระสงฆ์หรือสามเณรในวัดกระทำความผิดศีลข้อใด เจ้าอาวาสมีสิทธิพิจารณาโทษตามพระธรรมวินัยได้ วัดในปัจจุบันมีการแบ่งเป็นวัดหลวง วัดราษฎร์ โดยการที่วัดได้รับสถานะเป็นวัดหลวงหรือวัดราษฎร์นั้น มีหลักเกณฑ์กำหนดไว้ชัดเจน รวมถึงการได้รับรางวัลที่เกี่ยวข้องต่างๆ เช่น วัดพัฒนาตัวอย่าง ก็มีการกำหนดหลักเกณฑ์ไว้ชัดเจนเช่นเดียวกัน ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน วัด คณะกรรมการวัดในการดูแลรายได้ของวัด และการพัฒนาวัดรวมถึงการแต่งตั้ง เจ้าอาวาสประชาชน ต้องมีการยอมรับส่วนหนึ่งด้วย

1.3 ด้านสาธารณูปการวัดมิได้มีแผนการพัฒนาอาคารสถานที่ และการบำรุงรักษาในการพัฒนาวัดส่วนใหญ่ได้มาจากการจัดหาทุนของวัดเอง เช่น การทอดกฐิน ผ้าป่า หรือการดำเนินการในเรื่องพุทธพาณิชย์ หรือจากการบริจาคในส่วนของกรมพระบรมราชโอรสสถานต่างๆ ถ้าเป็นวัดเก่า หรือเป็นวัดหลวงต้องได้รับการอนุญาตให้มีการบูรณะจากกรมศิลปากรก่อนทางวัดจึงจะสามารถดำเนินการได้ ด้านการจัดทำทะเบียนทรัพย์สิน มีการจัดทำในบางประเภท เช่น พระพุทธรูป แต่ทรัพย์สิน

บางอย่างก็มิได้ทำการจดทะเบียนไว้อย่างชัดเจน ด้านการดูแลและการซ่อมบำรุง หากเป็นวัดที่มีขนาดเล็กไม่มีทุนทรัพย์เพียงพอ พระสงฆ์และสามเณรภายในวัดจะดูแลและทำความสะอาดด้วยตนเอง หากเป็นวัดขนาดใหญ่ และเป็นวัดหลวงจึงจะมีการจ้างเจ้าหน้าที่มาช่วยทำความสะอาด หรือมาช่วยซ่อมบำรุงอุปกรณ์ต่างๆ สำหรับกิจกรรมอื่นๆ เช่น การเผยแพร่พุทธศาสนานั้น จากการศึกษาพบว่า มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเผยแพร่น้อยมาก มีเพียงบางวัดที่เป็นวัดขนาดใหญ่และเป็นวัดหลวงเท่านั้นที่มีการใช้เทคโนโลยีและมีการจัดตั้งแผนกประชาสัมพันธ์ไว้อย่างชัดเจน

2. การบริหารจัดการภารกิจคณะสงฆ์ในเขตการปกครองจังหวัดสิงห์บุรีในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนรายด้านพบว่า (1) กิจกรรมด้านการศึกษาอยู่ในระดับมาก (2) กิจกรรมด้านการปกครองอยู่ในระดับมาก และ (3) กิจกรรมด้านสาธารณูปการอยู่ในระดับมากที่สุด

3. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการบริหารจัดการภารกิจคณะสงฆ์ในเขตการปกครองจังหวัดสิงห์บุรีใน 3 ด้าน ประกอบด้วย (1) กิจกรรมด้านการศึกษา (2) กิจกรรมด้านการปกครอง (3) กิจกรรมด้านสาธารณูปการ ผลการวิเคราะห์พบว่าปัจจัยทางจำนวนพระภิกษุมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .018 กับการบริหารจัดการกิจกรรมของคณะสงฆ์ในด้านการปกครองและด้านปัจจัยส่วนบุคคล ทางด้านประสบการณ์มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .040 กับการบริหารจัดการกิจกรรมของคณะสงฆ์ในด้านการศึกษา ส่วนปัจจัยทางตำแหน่งพระสงฆ์และระดับการศึกษาไม่มีความสัมพันธ์

4. ค่าสหสัมพันธ์การบริหารจัดการภารกิจคณะสงฆ์ในเขตการปกครองจังหวัดสิงห์บุรีพบว่า ด้านการศึกษามีอยู่ 12 ข้อ ที่มีความสัมพันธ์กับการบริหารพัฒนาการปฏิบัติกิจกรรมของคณะสงฆ์ ในด้านการศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับต่ำกว่า 0.05 และตามค่าสหสัมพันธ์ของดัชนีชี้วัดสามารถวิเคราะห์ชี้ได้ว่า การบริหารพัฒนาการปฏิบัติกิจกรรมของคณะสงฆ์ ในด้านการศึกษา

คณะสงฆ์ต้องจัดทำหลักสูตรการเรียนการสอนของพระสงฆ์ และสามเณรในแผนกสามัญ พระสงฆ์ต้องเป็นผู้กำหนดหลักสูตรเองวัดควรมีส่วนร่วมและเป็นคณะกรรมการในการพัฒนาการศึกษา พระเถระควรได้รับทุนสนับสนุนการศึกษาจากภาครัฐ ควรจ้างครูมาสอนพระสงฆ์ สามเณร ในแผนกสามัญสามัญในรายวิชาอื่นๆ ที่พระสอนเองไม่ได้ เช่น วิชา สังคมศึกษา ภาษาอังกฤษ วิทยาศาสตร์ ด้านการปกครอง มีอยู่ 14 ข้อ ที่มีความสัมพันธ์กับการบริหารพัฒนา การปฏิบัติกิจกรรมของคณะสงฆ์ ในด้านการปกครอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับต่ำกว่า 0.05 และค่า สหสัมพันธ์ของดัชนีชี้วัดสามารถวิเคราะห์ชี้ได้ว่า การบริหาร พัฒนาการปฏิบัติกิจกรรมของคณะสงฆ์ ในด้านการ ปกครองนั้น คณะสงฆ์ต้องให้พระในวัดทุกรูปมีส่วนร่วม ในการตัดสินใจทำงานเป็นทีมจัดประชุมประจำสัปดาห์ พร้อมทั้งมีการสรุปรายงานการประชุมไว้ทุกครั้ง ทำแผน ในงบประมาณการพัฒนาวัดทั้งด้านงบประมาณ ในการ พัฒนาพระเถระและงบประมาณในการใช้จ่ายอื่นๆ ทำแผน ในการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารวัด วางแผนในการบริหารจัดการบุคคล สร้างความผูกพัน และความจงรักภักดีต่อองค์กรของพระเถระ เจ้าอาวาส ต้องมีภาวะผู้นำ มีมนุษยสัมพันธ์ มีวิสัยทัศน์ โครงสร้าง การปกครองภายในวัดต้องประกอบด้วย เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส และคณะกรรมการ บริหารจัดการวัด ต้องประกอบไปด้วยบุคคลจากภาคส่วน ต่างๆ เช่น บุคคลซึ่งเป็นตัวแทนชาวบ้าน บุคคลที่เป็น ตัวแทนของอบต. บุคคลซึ่งเป็นตัวแทนของโรงเรียน บุคคลซึ่งเป็นตัวแทนของอำเภอ ระเบียบในการปกครอง ปฏิบัติเกี่ยวกับพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่บัญญัติไว้ มีความเหมาะสม ไม่ควรลดหรือเพิ่มบทบัญญัติใด ๆ อีก ด้านการสาธารณูปการ มีอยู่ 7 ข้อ ที่มีความสัมพันธ์กับ การบริหารพัฒนาการปฏิบัติกิจกรรมของคณะสงฆ์ ในด้าน

การปกครองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับต่ำกว่า 0.05 และค่าสหสัมพันธ์ของดัชนีชี้วัดสามารถวิเคราะห์ ชี้ได้ว่า การบริหารพัฒนาการปฏิบัติกิจกรรมของคณะสงฆ์ ในด้านการสาธารณูปการนั้น คณะสงฆ์ต้องจัดทำแผน บริหารความเสี่ยงในการใช้ทรัพยากรและอุปกรณ์ต่างๆ ของวัด เพื่อป้องกันการชำรุดสูญหาย จัดทำรายงาน วัสดุ อุปกรณ์ และระบบการตรวจสอบวัสดุ อุปกรณ์ เป็น รายเดือนหรือรายปี กำหนดระเบียบปฏิบัติ และจัดทำ คู่มือในการซ่อมบำรุง วัสดุ หรืออุปกรณ์ ผู้นำในการจั ดการพัฒนาด้านสาธารณูปการของคณะสงฆ์ คุณเถาวรร วัตรและมีส่วนร่วมในการจัดการควบคุม-บูรณะ ซ่อมแซมสาธารณะสมบัติในวัดอย่างเห็นคุณค่า จัดตั้ง คณะรับผิดชอบการทำงานด้านการพัฒนา โดยกำหนด โครงสร้างในการพัฒนาและจัดทำแผนกลยุทธ์ (นโยบาย) ทางด้านสาธารณูปการของคณะสงฆ์ และจัดทำแผน งบประมาณการเงินของวัด ทั้งแผนรายรับและแผน รายจ่ายประจำปีไว้อย่างชัดเจน

ส่วนการบริหารพัฒนาการปฏิบัติกิจกรรมของ คณะสงฆ์ในเขตพื้นที่การปกครองคณะสงฆ์จังหวัดสิงห์บุรี ในงาน 3 ด้าน คือกิจกรรมด้านการศึกษา กิจกรรมด้าน การปกครอง กิจกรรมด้านสาธารณูปการ ผลการวิเคราะห์ ระดับความสัมพันธ์พบว่า กิจกรรมด้านสาธารณูปการ มีความสัมพันธ์สอดคล้องกับการบริหารพัฒนาการปฏิบัติ กิจกรรมของคณะสงฆ์ในเขตพื้นที่การปกครองคณะสงฆ์ จังหวัดสิงห์บุรี สูงที่สุดคือ มีค่าความสัมพันธ์ .962 รองลงมาคือ กิจกรรมด้านการศึกษา มีค่าความสัมพันธ์ .807 และสุดท้ายคือ กิจกรรมด้านการปกครอง มีค่า ความสัมพันธ์ .697 กิจกรรมการปฏิบัติงานทั้ง 3 ด้าน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จัดได้ว่ามีค่าสหสัมพันธ์ เชี่ยวอยู่ในระดับสูงและมีความสัมพันธ์กันในเชิงบวก

คณะสงฆ์ในอนาคตจำเป็นต้องให้ความสำคัญ เรื่องการจัดทำแผนกลยุทธ์ การมีส่วนร่วมในการปกครอง การจัดโครงสร้างองค์กร และการสนับสนุนบุคลากรภายในของคณะสงฆ์

3. การปฏิบัติการกิจของคณะสงฆ์ในกิจกรรมด้านสาธารณูปการ คณะสงฆ์ควรให้ความสำคัญเน้น

การจัดทำแผนกลยุทธ์(นโยบาย) ทางด้านสาธารณูปการ การกำหนดโครงสร้างในการพัฒนาด้านสาธารณูปการ และควรมีการกำหนดให้มีความชัดเจน การแต่งตั้งคณะทำงานด้านการพัฒนาด้านสาธารณูปการควรมีการแต่งตั้งอย่างโปร่งใสยุติธรรมตามหลักที่ถูกต้องของคณะสงฆ์

เอกสารอ้างอิง

- ปกรณั ดันสกุล. (2545). *การวางแผน การวิเคราะห์และการจัดการโครงการ*. เอกสารประกอบการการฝึกอบรมหลักสูตร “การพัฒนาผู้บริหารระดับกลาง” ระหว่างวันที่ 4 มิถุนายน-8 สิงหาคม 2545. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- พระไพศาล วิสาโล. (2543). *แนวโน้มของพุทธศาสนาไทยในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: ธรรมสาร.
- พระราชสุทธินาถมณฑล. (2543). *บรรยายธรรมแก่คณะภิกษุราชวิทยาลัย*. ณ หอประชุมภาวนากรศรีทิพา, 26 สิงหาคม 2543.
- พระมหาพิชัย บุญนิยม. (2552). *ประสิทธิผลการปฏิบัติการของเจ้าอาวาสในประเทศไทย*. ดุษฎีนิพนธ์ ปริญญารัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย.
- สุกกุล เกียรติสุนทร. (2529). *กิจกรรมของวัดซึ่งจะเป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของพุทธศาสนิกชน*. กรุงเทพฯ: กองแผนงานทางการศึกษา.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2553). *วัดกับสังคมไทย ต้นทุนชีวิตของเด็กและเยาวชน สสส. หนุนโครงการ 600 วัด*. ค้นเมื่อ ค้นเมื่อวันที่ 19 ตุลาคม 2554, จาก <http://www.thaihealth.or.th>.
- Nareerat. (2010). *วัดร้างเพิ่ม 40 แห่งต่อปี เหตุคนบวชน้อย*. รายงานโดย Nareerat from Voice TV: News Thailand. Retrieved May 10, 2510, from <http://archive.voicetv.co.th/content/>